

Stephen Crane – V poušti

V poušti
Viděl jsem tvora, nahého, zvířecího,
Který, sedě na bobku,
Držel v rukou své srdce
A požíral ho.
Řekl jsem: „Je to dobré, příteli?“
„Je to hořké-hořké,“ odpověděl;
„Ale mám to rád,
Protože je to hořké
A protože to je moje srdce.“

přeložil Jiří Drašnar

Odkaz na on-line vizualizaci [ZDE](#)

AUTOR, TEXT, INTERPRETACE

S druhým do poslední chvíle, s druhým i do pekla

Americký spisovatel Stephen Crane (1871–1900) bývá v našich končinách neprávem opomíjený. Vždyť v kontextu americké literatury je považován za autora, díky němuž spatřil světlo světa moderní psychologický román. Crane se toužil stát spisovatelem již od dětství (údajně začal psát už ve čtyřech letech), což se mu také splnilo. První texty publikoval v šestnácti letech. Byť zemřel velmi mladý, stihl vydat několik knih, které patří do kánonu americké literatury a ovlivnil celou generaci spisovatelů (např. E. Hemingwaye).

Crane bývá řazen mezi autory realistické a naturalistické. Jednak výběrem témat, ale hlavně způsobem, jakým o událostech vypráví. V tomto ohledu je nejsignifikantnější jeho román zachycující události války Severu proti Jihu z pohledu mladíka, který do bojů vstupuje s naivními ideály, aby poznal, že válka žádná romantika není. *Rudý odznak odvahy* označil za počátek moderní americké literatury např. také Josef Škvorecký.

Mladý spisovatel se živil také jako reportér, ve svých textech proto často vycházel z reálných situací a zaznamenával své prožitky, a to bez sentimentality a líbivosti. V rámci autentičnosti také často využíval dialektů a nespisovného jazyka. Zajímala ho psychologie, prožitky hlavních hrdinů, nechtěl malovat svět narůžovo a psát tak, aby se to čtenářům „líbilo“. Chtěl jim ukázat svět bez příkras, takový jaký doopravdy je. Svět, v němž žijí prostitutky, svět, kde se člověk nedovolá pomoci, svět, v němž se člověk cítí ztracený a opuštěný, svět, který přes všechna příkoří člověk neustále objevuje a je překvapován.

Stephen Crane však nebyl jen vynikající prozaik a novinář, ale psal také básně. Jeho básnickou tvorbu shrnuje sbírka *The Black Riders and Other Lines*, v níž se v mnohém přibližuje básnickým buřičům české literatury přelomu 19. a 20. století a z níž také pochází báseň V poušti.

Svět na bojišti (ať už tom reálném nebo metaforicky viděném.) je tu předobrazem, básnickou surovinou, ze které roste obecná výpověď. Výpověď kladoucí si elementární otázku: Při všech hrůzách a běsech moderního světa, jaká je hodnota, která musí přetrvat, má-li přetrvat člověk jako biologický druh? Crane dospívá k myšlence, že je to lidské bratrství a vzájemnost, a to za každé situace a po jakémkoliv osobním prožitku.

Tuto hlavní ideu Crane ztvárnil za pomoci využití dialogického principu a velmi reálné, až realistické řeči, která neupouští svou obraznost, spíše směřuje rovnou do myšlenkového prostoru lyrického mluvčího a jeho partnera v dialogu.

Už úvodní obraz tvora: tvor je cosi nedefinovaného, implicitně vyvolávajícího hrůzu. Báseň lze klidně číst i jako vnitřní dialog se svými osobními démony. Tento nedefinovaný organismus se zpřesňuje až s následujícími verši, jeho lidská podstata se vyjeví až v dialogu, vlastně až ve schopnosti mluvit, myslet a cítit.

Samotné vyznění, či závěrečná pointa jako by směřovaly ke dvěma zcela odlišným situacím. Záleží na tom, jak se rozhodneme číst obraz „Držel v rukou své srdce / A požíral ho.“ Pokud jej budeme metaforicky číst jako pokus zbavit se orgánu, v němž sídlí cit, nebo se také nasytit (jsme na poušti), pak je závěr prostým konstatováním rozkladu a konce lidství, nebo též obav z něj: pokud skončilo lidství a citovost, je bytost schopná pojídat své vlastní útroby. I tak je tu patrný apel na zachování této prazákladní lidské hodnoty.

Můžeme se ale rozhodnout číst obraz metonymicky, tedy jako obživu, kterou nám poskytuje lidský rod, lidský druh jako takový, pak tedy postava vyjídá ze srdce právě ono lidství. A skutečně, toto je hořké (zážitky z válečného běsnění i odcizenosti moderního světa), ale je to pořád bratrské, je to cosi, co je součástí naší identity, a proto nelze jinak než mít „to“ rád.

Zkrátka: Crainova báseň je pozvánkou k rozjímání o lidském souručenství, nebo možná dokonce o tom, nakolik je ještě dnes možné.

PRACOVNÍ METODICKÝ LIST

Cíl: Poezie vyjadřuje často poznání nebo hodnoty, které jiné druhy lidské činnosti sice popisují nebo o nich vědí, ale nemají prostředky k jejich ztvárnění. Slova a básně je mají. Tak je tomu právě v případech hraničních, kdy se člověk dostává do krajní polohy ať už přebujelého štěstí, nebo naopak brutální nedůvěry v druhého člověka, lidstvo i svět kolem sebe. Tehdy může poezie nastoupit a poměrně přesně vyjádřit hodnoty, které jsou s to takové chvíle pojmenovat, reflektovat, a tím i překonat.

Kdo je podle vás mluvčí a kdo onen „druhý“, se kterým se vede rozhovor?

Jak bylo naznačeno v interpretaci, v zásadě jsou dvě cesty, jedna vede skrze sebeoslovení (viz např. text k F. Villonovi), druhá skrze dialogičnost samu. Budťo tedy jde o vnitřní dialog se sebou samým, nebo o vnitřní dialog s někým druhým.

Jakou pozici zastává lyrický mluvčí?

Zde je to, podobně jako u autorových próz, poloha až reportérsky klidná a věcná, lyrický mluvčí jen zaznamenává slova „toho druhého“.

Jak se tato pozice projevuje ve vizuálu?

Opět je možných více odpovědí, ale myslíme, že v tomto případě je to zejména technika provedení, tedy skutečnost, že celá vizualizace je udělána na jeden filmový záběr, tedy jako kdyby bez dalšího střihového komentáře a ze stejného bodu snímání.

Co podle vás symbolizují dva herci? Jaké sociální role?

Opět může být celá řada odpovědí, ale v zásadě jde o dva světy, jeden úspěšný, finančně zajištěný, druhý na první pohled neúspěšný, přitom však vnitřně svobodný.

Odkazují takto zvolené typy k textu? Podle jakého principu?

Studenti mohou samozřejmě odpovědět, že ne, což není v žádném případě chyba, jen bychom se zde odvolali na vizualizaci básně J. Kerouaca: I dnes se nás může dotýkat svět básní starých i sto dvacet let. Jinak se domníváme, že ano, že představuje onu rozepjatost Craneova psaní i vyznění básně, situace dialogu se týká všech, bez rozdílu sociálního či věkového. Princip je tu tedy synekdochický: částí se pojmenovává celek.

Jakým gestem je vyjádřeno ono bratrství či lidská vzájemnost a blízkost?

Nejprve z pozice toho, kdo v básni mluví, je to půjčení zapalovače. Z pozice druhé postavy jsou to hned dvě místa: nejprve překonání ostychu, když zapalovač přijímá, a potom v aktu daru.

Kdo ze dvou aktérů je vám sympatičtější a proč?

Pochopitelně zde lze jen těžko předpovídat, jde ale o to, poukázat na skutečnost, že to je jedno, že sympatie by, podle Craneova textu i vyznění vizualizace, měly jít v takto zásadních otázkách stranou.

Báseň se jmenuje V poušti a vizuál je umístěn do zalidněného města. Je podle vás tato metafora funkční a co znamená?

Je podle nás funkční, protože ukazuje prostor osamění a samoty, který se může nacházet v divočině přírodní, stejně jako v divočině lidské – na poušti stejně jako v hypermarketu.